

Vetlöst att lärare betygsätter egna elever

Svenska Dagbladet den 8 februari 2016

Sveriges utbildningsväsende befinner sig i kris. Enligt OECD:s Pisaundersökningar har svenska elever sämre resultatutveckling än eleverna i alla andra deltagande länder. När det gäller att komma i tid till lektionerna är svenska ungdomar sämst i hela OECD. Skräckexempel, som från Ross Tensta gymnasium, visar på kaosartade situationer där lärarna förlorat kontrollen.

Vad gör då regeringen? Så här långt knappt någonting, tyvärr. Man har tillsatt en Skolkommision, som förhoppningsvis kommer att presentera verksamma och vetenskapligt underbyggda förslag. Hittills har den dock mest uppmärksammats för att regeringens direktiv felaktigt anger att skolans likvärdighet har försämrats.

Vi är oroad över att flera åtgärder som enligt vetenskapliga studier sannolikt skulle förbättra utbildnings-systemet i stället ofta slentrianmässigt avfärdas. De åtgärder vi tänker på ryms under beteckningen New Public Management (NPM). -Detta är ett brett och otydligt begrepp, men brukar avse att den offentliga sektorn anammar lösningar från det privata näringslivet – bland annat resultatmätning, ansvarsutkrävande, konkurrens och traditionella managementmetoder. Var och en av dessa metoder bör bedömas på sina egna meriter, med hänvisningar till rigorös empirisk forskning, i stället för att kritiseras med lösa hänvisningar till att "New Public Management är skadligt" – vilket i dag sker alltför ofta.

I vår nya SNS-rapport "Information – ett verktyg för bättre skolsystem" går vi igenom hundratals studier inom utbildningsforskningen kring hur föräldrar, elever och andra aktörer reagerar på information om skolkvalitet. Till skillnad från vad många hävdar förefaller mätningar av elevernas kunskapsresultat och tydligt offentliggörande av denna information faktiskt vara ett kostnads-effektivt sätt att höja resultaten.

Till exempel reagerar föräldrar i flera länder på ny information om skolors kunskapsmässiga kvalitet genom att välja mer högpresterande skolor till sina barn. En rad studier från olika länder finner även att ansvarsutkrävande av skolor, via exempelvis inspektioner eller offentliggörande av resultat, sporrar underpresterande skolor att förbättra sig. Detta visar att information är viktig även i utbildningssystem med mer begränsat skolval än i Sverige. Utan bra information är det nämligen svårt att veta var problemen finns – eller om det över huvud taget finns problem som måste åtgärdas.

Även konkurrens och användandet av traditionella managementmetoder har visat sig stärka studie-resultaten. Att elever uppnår bättre resultat vid skolor som använder traditionella management-metoder, som att tillämpa best practices och belöna lärare som uppnår goda resultat, innebär att kvalitetshöjningar kan vara relativt billiga att åstadkomma.

Kort sagt finns det inte mycket som tyder på att New Public Management förtjänar sitt dåliga rykte i den svenska debatten. Till och med halvdant utformade system, som kan tänkas ge otydliga incitament inom utbildningsväsendet, påverkar faktiskt ofta resultaten i rätt riktning. Men bättre utformning ger mer positiva effekter. Exempelvis fungerar ansvarsutkrävande bättre när man

fokuserar på skolors effektivitet – hur bra de är på att höja elevernas prestationer över tid – i stället för på genomsnittliga resultat, som till stor del fångar upp elevernas socioekonomiska bakgrund.

För att New Public Management ska fungera bra även i Sverige krävs därför bättre information. Ett grundproblem är att varken betyg eller provresultat är jämförbara mellan olika kommuner och skolor. Att lärare fortfarande betygsätter sina egna elever, samtidigt som både gymnasie- och högskolor -tvingas acceptera dessa betyg, är rent ut sagt vettlöst. Dagens system uppmuntrar föräldrar och elever att pressa lärarna, vilket underminerar lärarnas auktoritet och leder till korruption.

Vi föreslår därför följande:

- På ett eller annat sätt måste därför betygssystemet centraliseras. Det går helt enkelt inte att bygga rättvisande resultatmått på den information som finns i dag. När en sådan reform genomförts kan vi även skapa meningsfulla mått på skolors (och kanske lära-res) effektivitet, snarare än att som i dag fokusera på deras genomsnittliga resultat.
- Dessutom vore det värdefullt att införa årliga dia-gnos-tiska normrelaterade prov, som rättas -externt och vars utformning varierar från år till år. Med dessa prov kan man följa hur elever i olika skolor förändrar sina relativa prestationer under hela utbildningen och sedan skapa informationsmått över detta. Vi behöver fler kunskapskontroller, inte färre.
- Som en del av reformerna bör Skolinspektionen inrikta sina inspektioner mer mot kunskaps-mässig kvalitet och tillhandahålla information som hjälper föräldrar och elever med skolvalet. Inspektionerna bör dessutom vara oannonserade, vilket mycket sällan är fallet i dag.

Krisen i det svenska utbildningssystemet är huvud-sakligen en kunskapskris. Därför måste lösningarna på krisen vara sådana som höjer elevernas resultat på kunskapsbaserade prov. Det innebär inte att allt som skolan lär ut går att mäta eller att mjukare färdigheter kommer att trängas undan. En viktig funktion med skolvalet är att låta föräldrar och elever ta hänsyn till just de kvalitetsaspekter som är svåra att mäta. Men utbildningspolitiken måste nu fokusera på det viktigaste – att vända den svaga kunskaps-utvecklingen. Detta kan åstad-kommas med metoder som resultatmätning, ansvars-utkrävande, konkurrens och traditionella managementmetoder – det vill säga med New -Public Management.

Gabriel Heller Sahlgren, doktorand

London School of Economics och Institutet för Näringslivsforskning

Henrik Jordahl, docent

Institutet för Näringslivsforskning